

Prof. Dr. Hanefi ÇAVUŞOĞLU ile Söyleşi

Söyleşiyi Yapan: Prof. Dr. Ali ÖZDEN

Nerede doğdunuz, ilk ve orta öğreniminizi nerede yaptınız, çocukluk çağı ve üniversite öncesi eğitim yıllarınızdan unutamadığınız ve sizde iz bırakan sosyal ve kültürel olaylardan söz eder misiniz?

1936 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun dedelerimizi geride bırakarak terk etmek zorunda kaldığı bugünkü Makedonya'nın Radoviş kasabası Oravisa köyünde doğdum. Benim ilkokula başlama çağımda Balkanlar'da büyük çalkantılar vardı. Bilindiği üzere Balkan Savaşlarından sonra Türkler giderek küçülen azınlık durumuna gelmişti. Sırp hükümlerinde bulunan Makedonya'da 1930-1940'lı yıllarda okullarda Sırpça dışında konuşmak yasaktı. 1941 yılında Makedonya Bulgarlar tarafından işgal edilince bu kez zorunlu eğitim dili Bulgarca olmuştur. Genel olarak okullaşmanın az olduğu bu ülkede Türklerin okula gitme, eğitim görme şansları adeta yoktu. O dönemde tek Türk çocukları Sırpça veya Bulgarca eğitim veren okullara gidebilmişlerdi. 2. Dünya savaşının yaşandığı dönemde Türk çocuğu olarak ilkokula gitme olanağına sahip olamadığımdan ben köyümüzün din hocası denebilecek Osman Aga'nın kuran kursuna katılmıştım. Başarılıydım ve hattim indirme evresine yaklaşmıştım. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra komünist (FNRY) Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti kuruldu. Yeni rejim okullaşmayı artırmak için ilkokul eğitimi zorunlu duruma getirdi. İlkokul eğitimi azınlık olan Türkler için de zorunlu oldu. Türklerin yaşadığı köylerde Türk ilkokulları, Türklerin ve Makedonların birlikte yaşadıkları köylerde sınıfları ayrı, ortak okullar açıldı. Hatta okul de-

nemeyecek köhne barakalarda, vaktinde okula gidememiş olan değişik yaşta Türk çocuklar bir arada eğitim görmeye başladılar. Ben de çok gecikmeli olarak 1945 yılında, doğduğum köyde ilkokula başladım. Türkler için ilkokullar açıldı fakat eğitim verecek öğretmenler yoktu. Muhtemelen ortaokul mezunu bile olmayan ve o güne dek bana kuran kursu vermiş olan hocam ve benzerleri Üsküp "Nikola Karev" ilköğretmen okulunda yazın 3 aylık kurslara tabi tutularak Makedonya'nın Türklerin yaşadığı köy ve kasaba ilkokullarında görevlendirilmişlerdir. Bizim köyümüzün ilkokul öğretmeni bir süre öncesine dek benim kuran kursu hocam olan kişi oldu. Başka öğretmenimiz olmadığından ikinci sınıfta 1. ve 2. sınıf öğrencileri tek derslikte ve tek öğretmen tarafından eğitim gördük. İlerleyen yıllarda ikinci bir öğretmen atandıysa da iki veya üç sınıfın tek derslikte eğitim görme kaderi değişmedi. İlkokulda Makedon dili dışında derslerin tümü Türkçeydi. İlkokulu bitirdiğimde elbette orta okula devam etmek istiyordum. Ortaokul köyümüzden 5 km uzaktaki Radoviş kasabasındaydı. 1949 yılında ilk kez Radoviş'te ve Makedonya'nın diğer kasabalarında Makedon ortaokullarında "Turska paralelka" adı ile Türk sınıfları açıldı. Bu benim ve diğer Türk öğrencileri için doğmuş bir şanstı. Ancak babam bu isteğime sıcak bakmıyordu. Bunun iki nedeninin olduğu kanısındayım. Birincisi ve belki de en önemlisi 2. Dünya Savaşı sonrası Makedonya'nın kötü ekonomik koşullarıydı. İkincisi ve belki birincisi kadar önemli olanı da o güne dek köyümüzden kasabaya orta okula gitmiş Türk vatandaşı örneğinin olmamasıydı. Ra-

doviş kasabasında doğmuş, Makedon ortaokulunda okumuş ve o sırada Üsküp'te Dişçilik okulunda eğitimini sürdürmekte olan dayımın ısrarı sonucu orta okula kaydolmama izin çıktı. Bunun karşılığında okuldan gelince bakkal dükkanında yardımcı olma ve tatillerde tarlada kardeşlerimden daha fazla çalışma sözü verdim ve bu sözüme sonuna dek sadık kaldım. Bu şekilde köyümüzden 4 arkadaşım ile birlikte Radoviş "Kosta Susinov" ortaokuluna kaydımızı yaptırarak Radoviş ve çevresinden gelen 13 öğrenci 1949 yılında Makedon ortaokulunun Türk sınıfında eğitime başlamış oldu. Birinci sınıfta yalnız bir Türk öğretmenimiz vardı. Klasik ilköğretmen okulundan yetişmemiş olan bu öğretmenimizin verdiği birkaç Türkçe ders dışındaki dersler Makedoncaydı. İkinci sınıfın ikinci sömestresinde, Makedon İlköğretmen okulunda eğitim gören Türk asıllı genç bir öğrenci, yıl sonu beklenmeden mezun sayılarak okulumuza ikinci bir Türk öğretmen olarak atandı. Diğer derslerin tamamı Makenoncaydı. Balkanların ağır kış koşullarında köy yollarında 5 km uzaklıktaki kasabaya sabah gidip öğleden sonra köye dönmek kolay olmamıştır. Başarılı bir 3 yıllık ortaokul eğitimi tamamlanmak üzereyken Yugoslavya'da o yıl ortaokul eğitiminde bir değişiklik oldu. O zamana dek 3 yıl olan ortaokul eğitimi 4 yıla çıkartılmıştı. Yugoslavya'nın o günkü eğitim politikası gereğince bir yıl önce Üsküp "Nikola Karev" Makedon ilköğretmen okulunda, ortaokul örneğindeki gibi Türk sınıfı "Turska paralelka" açılmıştı. Bizim 3. sınıfı bitirdiğimizde orta okulların 4 yıla çıkartılması nedeniyle ilköğretmen okuluna Türk öğrenci bulunamayacağından eğitim bakanlığı orta okul 3. sınıfı pek iyi derece ile bitirmiş olan Türk öğrencilerin 4. sınıfa devam etme-

Namık Kemal MENTEŞ, Hanefi ÇAVUŞOĞLU

den ilköğretmen okuluna kabul edilmelerine karar vermişti. Bu, benim için büyük bir şans ve son derece sevindirici bir fırsattı. Gelgelelim yine ekonomik durum ve babamın buna sıcak bakmaması engeli ortaya çıktı. Yardıma yine dayım yetişti. Babamdan koşullu olarak bir yıllık izin alınabildi. Bu şekilde önemli bir engeli aşarak 1952 yılında Üsküp "Nikola Karev" ilköğretmen okulunun burslu yatılı öğrencisi oldum. Makedon İlköğretmen okulunda Türk öğrencilerinden oluşan bizim sınıfımızda 13 öğrenci vardı. Bu okulda da yalnız 2 Türk öğretmenimiz vardı. Biri Türkçe ve Türk edebiyatı öğretmeni, diğeri de tarih ve coğrafya öğretmeni idi. Öteki derslerin tümü Makedon öğretmenler tarafından Makedonca veriliyordu. Psikoloji dersine okulun müdürü geliyordu. Birinci ve ikinci sınıf eğitimim başarılı geçmiştir. 1953 yılında Federatif Yugoslavya Halk Cumhuriyeti ile Türkiye arasında serbest göç antlaşması imzalanmıştı. Bunun sonucunda Makedonya'dan Türkiye'ye kitle halinde göç başlamıştı. Ben öğretmen okulunda 3. sınıfa devam ederken can sıkıcı bir olayla karşılaştım. Ustorumca Valiliği'nce verilen bursum kesildi. Sonradan bunun, ailemin Türkiye'ye göç etmek için Yugoslav yurttaşlığından ayrılma başvurusuna bağlı olduğunu öğrendim. Burssuz olarak okula devam etmem mümkün değildi. Okulu yarıda bırakma sıkıntısı ile karşı karşıya kaldım. Diğer derslerde olduğu gibi psikoloji dersinde de başarılıydım.

Bir psikoloji dersinden sonra müdür beyin peşine takıldım ve müdür odasına giderek bursumun kesilmiş olması nedeniyle okuldan ayrılmak zorunda olduğumu belirttim. Müdürümüz Türk sınıfının zaten 13 kişiden oluştuğunu, benim okuldan ayrılmam durumunda Türk sınıfının dağılabileceğini, bunu da hiç arzu etmediklerini belirtti. Ustorumca Valiliği'ne yazı yazarak bu sorunu çözeceğini söyledi. Mutlu bir şekilde müdür odasından ayrılarak eğitime devam ettim. Bu mutluluğum çok uzun sürmedi, çünkü bunu izleyen ayda arkadaşlarımdan burslarının gelmesine karşın bana burs gelmedi. Benzer şekilde bir psikoloji dersinden sonra yine müdür beyin peşinde müdür odasına gittim. Bana burs gönderilmediğini, bu nedenle okuldan ayrılmak zorunda olduğumu söyledim. Ayrılmamı istemeyen müdür bey bana bir teklifte bulundu. Bursun yarısı kadar olan miktarını kendisinin başka bir kaynaktan temin edeceğini, arta kalan yarısını babamın ödemesini önerdi. Teşekkür ettim, bu durumu babama ileteceğimi söyledim. Ben bu duruma çok sevindim ve okuldan ayrılmak istemediğimden bu teklifi babama bildirmeden okula devam ettim. Üçüncü sınıf eğitim yılı sonuna yaklaşırken babamdan

bir mektup aldım. Türkiye'ye göç işlemlerinin tamamlandığını, Haziran ayının ilk haftasında köyden ayrılacağımızı bildiriyordu. Benim açımdan önemli yanı şuydu: Öğretmen okulundan mezun olmadan ayrılacağımdan özlemle gitmek istediğimiz Türkiye'de durumum ne olacak? Bu yolun dikenli uzun bir yol olduğunu daha sonra yaşayarak görecektim.

1955 yılının Mayıs ayı sonunda eğitim yılı sona erdi. Benim bir iki gün içinde yapmam gereken işim vardı. 3. sınıf şahadetnamemin (sınıf geçme belgesi) Üsküp Eğitim Müdürlüğü'nce onaylanması gerekiyordu. Bu işlemin yapılabilmesi için müdür beyin bir yazı yazması gerekiyordu. Bu amaçla müdür beyin odasına girip Türkiye'ye göç edeceğimizi bildirince büyük bir reaksiyon gösterdi. Türkiye'ye göç edecek olan bir Türk öğrencinin yarı burs masrafını kendisinin karşıladığı duyulacak olursa kendisinin sıkıntı çekeceğini söyledi. Ancak kısa sürede sakinleşerek sekretere gerekli yazıyı yazdırdı ve beni, iyi yolculuklar dileğiyle uğurladı. Kendisini minnetle anıyorum.

4 Haziran 1955 günü büyük bir aile bir kamyon eşya ile Gevgeli'ye gitmek üzere köyümüze veda ettik. Gevgeli'den sonra trenle İstanbul'a geldik. Serbest olarak göçmen olarak Manisa Akhisar'a iskan olduk. İlk iş olarak Makedonya'dan almış olduğum şahadetnamemi o günkü deyimi ile muadeletinin tasdiki için Maarif Vekaleti'ne gönderdim. Çalışıp para kazanmam gerekiyordu. Akhisar'da kaldığım kısa sürede amele pazarına gittim, pamuk tarlasında çapa çapladım, zeytin topladım, at arabamızla kiremit, tuğla ve kum taşıdım. Çok kısa bir süre de, çok yabancı olduğum, küçük bir manifatura mağazasında çalıştım. Okullar açıldı fakat Ankara'dan gelmesini sabırsızlıkla beklediğim yanıt gelmedi. O nedenle o yıl ilköğretmen okuluna giremedim, yani bir yılım heba oldu. Ankara'dan geç gelen yanıt beni ikinci kez şoke etti. Makedonya'da 4 yıl olan ilköğretmen okulunun 3. sınıfını bitirmiş bir öğrenci olan ben, Türkiye'de 3 yıl olan ilköğretmen okulunun 2. sınıfına geçenler derecesinde kabul edildim. Sonbaharda İzmir'e gittim. İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvurdum. Basmane'den Salhane'deki Kula Mensucat Fabrikası'na iş başvurusu için yaya gittim. Sonunda bir kösele mağazasında tezgahdar olarak 25 lira haftalıkla çalışmaya başladım. Yakın mesafedeki Milli Eğitim Müdürlüğü'ne tekrar tekrar giderek maruz kaldığım haksızlığı dile getirmeye çalıştım. Bir Milli Eğitim müdür yardımcısı bana dışarıdan lise bitirme sınavlarına girmemi önerdi. Başka çarem yoktu. Yalnız lise son sınıftan sınava alınabileceğim umudu ile İzmir Atatürk Lisesi müdürlüğüne başvurdum. Beklentimin bir umuttan ileri bir şey ol-

mağını tahmin ediyordum. Lise 1., 2. ve 3. sınıf sınavlarına girmemin gerekli olduğu, her derste üç sınıftan üçer soru sorulacağı ve her sınıftan ayrı ayrı geçer not almamın gerekli olduğu belirtildi. Lise 1., 2. ve 3. sınıf ders kitaplarını satın aldım. Tezgahtarlığa devam ederken sınavlara hazırlanmaya başladım. Türkiye'ye göç edişimden bir yıl sonra 1956 yılında lise bitirme sınavlarına girmeye başladım. Haziran ve Eylül dönemlerinde derslerin çok önemli bir bölümünde başarılı oldum. Geriye cebir, geometri, Türk edebiyatı ve kompozisyon kaldı. Müdür beyin de içinde bulunduğu üçlü psikoloji ve felsefe jürilerinin sınavlarında bu öğretmenlerin beni yakından tanımaları şansına sahip oldum. Son sınavlardan birinde bu jüri üyeleri sınıftan çıkarken dışarıda beni gören müdür bey benim durumumu sordu. Konuşarak müdür odasına girdiğimizde çalışmak zorunda olduğumu, lisede bana bir iş verilmesi durumunda minnettar olacağımı söyledim. Müdür bey tereddüt etmeden manyetolu telefonu çevirdi ve şu cümleyi telaffuz etti: "Tahsin bey yanımda bir öğrencimiz var. Muhasebede bizim bir elemana ihtiyacımız vardı. Kendisini bu göreve alalım". Büyük bir sevinç içinde teşekkür ede-

rek odadan çıktım, muhasebeye gittim ve Tahsin beye kendimi tanıttım. Ertesi gün 16 Eylül 1956'da okul muhasebesinde çalışmak üzere resmi atamam yapıldı, yani ben bir devlet memuru oldum. Yatılı okulda, aynı zamanda, bana barınma olanağı sağlandı. Bu nedenle muhasebedeki görevimi gece-gündüz ve Cumartesi-Pazar demeden seve seve yerine getiriyordum. 1957 yılında geri kalan derslerin de sınavlarını vererek kısa bir sürede lise mezunu oldum. 1957 yılında sınavları bitirip mezun olduğumda, muhtemelen benim çalışmamdan memnun olan muhasebe şefi ve okul müdürümüzden bir teklif geldi. Bana bahsedilen büyük şans şuydu: "İzmir'de bir yüksek okul veya fakülteye girdiğin taktirde lisedeki görevine devam edebilirsin". Bu tekliften önce benim tek bir tercihim vardı. O da daha önce ilköğretmen okulunda okumuş olmam nedeniyle parasız yatılı okul olan, İstanbul'da Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na gitmekti. Lise yönetiminden beni çok sevindiren böyle bir teklif gelince tercihim değişti. İzmir'de o yıllarda şu üç seçenek vardı: Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu (YETO), 1955 yılında kurulmuş olan Ege Üniversitesine bağlı Tıp Fakültesi veya Ziraat Fakültesi. Tercihimi Tıp Fakültesi yönünde yaptım. Göçmen olmam nedeniyle Tıp Fakültesine sınavsız alındım. Görüldüğü gibi tıp fakültesine girmem önceden planlanmış bir projenin sonucu değil, sonradan doğmuş bir şans ve raslantısal bir olaydı.

Ülkemizde bugün yürütülmekte olan ilk ve orta öğretimin iyileştirilmesi için ne tür önerileriniz vardır?

Ülkemizde bugün yürütülmekte olan ilk ve orta öğretimden ne öğrenciler, ne ebeveynler ve ne de sonunda bu öğrencilerin gidecekleri yer olan üniversiteler memnundur. Koskoca Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Şuraları ve YÖK varken bu konuda benim önerilerde bulunmam yersizdir. Seçkin ve yetkin kişilerin işine karışmam ayıptır.

Tıp fakültesini nerede okudunuz? Sizi tıp fakültesinde okumaya yönlendiren nedenleri söyleyebilir misiniz?

Tıp fakültesini o zaman 3. yaşına yeni basmış olan Ege Üniversitesi tıp fakültesinde okudum. Daha önce kapsamlı olarak anlattığım şekilde Tıp fakültesine girişim önceden planlanmış bir istek değil, çok hoş bir sürprizin sonucudur. Tıp eğitimim boyunca Atatürk Lisesi'ndeki görevime devam ettim.

Bugün mevcut olan tıp eğitimi ile sizin zamanınızdaki tıp eğitimi karşılaştırmanız gerekse neler söylersiniz?

Bugünkü tıp eğitimi ile bizim zamanımızdaki tıp eğitimi koşullarının karşılaştırılması olanaksız denecek derecede farklıdır. Bu farklılığın hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardır. Bugün olumlu yönleri ağır basmaktadır. O dönemde bilgi kaynakları çok kısıtlıydı ve bilgiye ulaşmak zordu. Bu nedenle tıp öğrencisi dersleri takip etmek ve not tutmak zorundaydı. Ben girdiğimde Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi henüz 2 yıllık bir kurumdu. Öğretim üyesi kadrosu yeni yeni oluşuyordu. Bu genç kadroda büyük bir heyecan vardı. Öğrenci sayısının az oluşu (70-80 kişi) öğretim üyesi-öğrenci ilişkilerini olumlu yönde etkilemiş ve tıpta çok önemli olan usta-çırak dayanışmasını sağlamıştır. Bilgiye ulaşmanın çok zor olduğundan, bilgi kaynaklarının kıtlığından söz etmiştim. Bu durum yalnız tıp fakültesindeki öğrenciliğim için geçerli değildi. Çok daha sonra 1973 yılında gastroenterolojide doçentlik tezi yapacağım sırada bilgiye ulaşmadaki zorluğu çok daha kuvvetli bir şekilde hissettim. Bir tez konusu ortaya koymak için, bugün bilgisayarın bir tuşuna basarak konu ile ilgili binlerce literatür gözünüzün önünde süzülürken o zaman çok uzakta ki kütüphaneye gidip Index Medicus'u taramak gerekirdi. İşinize yarayacağını sandığınız sınırlı sayıdaki literatür için ayrı ayrı istek formları doldurmak ve Amerika'ya gönderilmesi için kütüphane yetkilisine teslim etmek gerekirdi. Gelmesini sabırsızlıkla beklediğimiz, fakat ancak aylarca sonra elimize ulaşan bu literatürlerden bazılarının hiç te işimize yaracak türden olmadığını görünce üzüliyorduk.

Akademik kadroların oluşturulmasında bundan elli yıl önce uygulanan yöntemlerle bugün uygulanan yöntemler arasında ne gibi farklılıklar vardır?

Akademik kadrolara atamalara geçmeden önce doçent olma koşullarındaki farka değinmekte fayda var. 1980'den sonra yürürlüğe giren YÖK Yasasından önce 1750 sayılı Üniversite Yasası geçerliydi. Bu yasaya göre doçentlik sınavında doçentlik tezi ve deneme dersi vardı. Doçentlik tezi ciddiye alınıyordu. Hazırlanması da o günkü koşullarda çok zordu. Deneme dersinde jüri tabii ki birçok şeye dikkat ediyordu fakat en kötüsü bazı jüri üyeleri, deneme dersini, heyecanlı genç doçent adayı 45 dakikadan bir-iki dakika önce veya sonra bitirmişse başarısız kabul ederek, adaya bir yıl sonraya randevü veriliirdi.

Akademik kadroların oluşturulmasında her zaman objektif ölçütlere uyulduğunu söylemek zordur. Seyrek te olsa aile dayanışması veya ahabap-dost ilişkisi dikkati çekiyordu. Günümüzde durumun çok farklı olduğu kanısında değilim. Geliş-

miş, eski üniversitelerde doçentlik ve profesörlük kadrolarına atamada üniversite senatolarınca kabul edilmiş atama yönetmelikleri vardır. Bu nedenle öğretim üyesi olarak atanacak adayların seçiminde daha objektif olmak gereği varmış gibi görünüyor. Fakat bir üniversitece ilan edilen akademik kadrolara her nedense genellikle aynı fakültenin elemanları başvurmuş ve atanmış oluyor. Jüri üyelerinin seçiminde kriterlerin ne denli objektif olduğunu bilemiyorum. Üstelik bir de yeni kurulan veya kurulmuş fakat henüz gelişme aşamasında olan üniversitelerimiz vardır. Yeni kurulan üniversitelerin kurucu rektörünü, en iyi seçimi kendisi yapıyormuş gibi siyasal iktidar atıyor. Bu kurumlarda boş olan kadrolara, siyasal erk tarafından atanmış olan sayın rektörler tarafından kimlerin ve hangi kriterlere göre atandıklarını bilemiyorum. İçimde hep birilerinin kayırıldığı kuşkusunu var. Bu atamaları yapan atanmışların dünya görüşlerini, psikolojilerini, davranışlarını ve atama kriterlerini merak ediyorum.

Bundan elli yıl önce öngörülen akademik hedeflere ulaşılabilmiş midir?

Hedeflerimizin ne olduğuna bakmak gerekir. Tıp fakültelerinin önemli üç fonksiyonu vardır. Tıp eğitimi, araştırma ve üst düzey sağlık hizmeti. Yakın zamana dek ciddi araştırma yapmak için gerekli olan laboratuvar ve minimum finansman bile yoktu. 1980 yılına dek doçentlik tezleri bir dereceye kadar araştırma malzemesi olarak yayınlanarak literatüre geçiyordu. Sağlık hizmeti amaçlı yeni tanı ve tedavi yöntemleri kullanılarak yapılan araştırmalar ve bunlara dayalı olarak yapılan yayınlar elbette değerli çalışmalardır, fakat Türk ve dünya tıbbına katkı yönünden yeterli değildir. Orijinal araştırmalar yapmanın gereksinimi ortadadır. Son zamanda araştırma olanaklarının kısmen artması ile araştırmalarda da kalite ve kuantite bakımından umut verici gelişmeler olmuştur. Gastroenteroloji kongrelerine gönderilen araştırmaların sayısı ve kalitesi memnuniyet vericidir. Her şeyden önce internet ve kongreler bilgi alış-verişini kolaylaştırmıştır. ABD ve Avrupa'ya kısa veya uzun süreli çalışmak ve/veya araştırma yapmak için gidenlerin sayısı artmıştır. Dünyada 16. en büyük ekonomisi olan ülkemizde araştırma olanaklarının da buna paralel olması arzu edilir.

Tıp eğitimine gelince; eğitim araç ve gereçlerindeki teknolojik gelişmeler öğrenciye bilgi aktarımını heyecanlı ve verimli hale getirmiştir. Ayrıca dersler dışında öğrencinin bilgiye ulaşması kolaylaşmıştır. Bunlar eğitimdeki olumlu gelişmeler-

dir. Öte yandan birkaç olumsuz etki yapan faktörler de vardır. Bir sınıfta öğrenci sayısının çokluğu usta-çırak örneği eğitimi zorlaştırmıştır. Test usulu sınavlar, milli eğitimin genel bir hastalığı olarak tıp öğrencisini de etkilemektedir. Öğrenci nedenlerini-niçinlerini araştırmak, mantık kurallarını kullanmak yerine farkında olmadan test sınavlarında soruların yanıtının doğru şıklarını ezberleme yanılışına düşmektedir.

Sağlık hizmetleri yönünden elbette eskisiyle kıyaslanamayacak kadar kalite artışı olmuştur. 1976 yılında pankreatobiliyer sistem hastalıklarının tanısında perkütan transhepatik kolanjiyografiyi uygulamaya başladığımızda bizden mutlusu yoktu. Halbuki bugün neredeyse her gün bir yenisi eklenen tanı ve tedavi yöntemleri işimizi kolaylaştırmaktadır. Yeterli midir, her basamakta kalite aynı mıdır? Hayır. Tanı ve tedavi yöntemlerindeki bu gelişmelerin önemli bir olumsuz etkisi de olmuştur. Öğrencilerimize ve asistanlarımıza bıkmadan ve usanmadan yıllarca önemini vurguladığımız anamnez ve fizik bakımının pabucu, farkında olmaksızın dama atılmış gibidir. Bir başka deyişle hekimlerin çoğu teknolojinin esiri olmuşlardır. Peki en güvenilir bir teknolojik yöntem her zaman doğru sonuç mu verir? Teknoloji harikası bu apareyleri kullanarak değerlendirme yapan, rapor yazan değerli meslektaşımızın tanısı her seferinde yüzde yüz doğru mudur? Hastaya yeterince vakit ayrılmayınca, iyi bir anamnez alınmayınca ve dikkatli bir fizik bakı yapılmayınca hatalı laboratuvar sonucunun doğru tanı kabul edilmesi sonucunu doğuramaz mı? Başlıktaki soru bana tıp profesörü olan sayın Sağlık Bakanı'mızın birkaç yıl önce tıp fakülteleri ile ilgili televizyon konuşmasını bir kez daha anımsattı. Sağlık Bakanı'mız o konuşmasında tıp fakültelerine yönelik şu saptamayı yaptı ve emirlerini verdi: "Tıp fakülteleri kendilerine çeki düzen vermeliler. Ben bakanlığımın hastanelerinde aynı sayıdaki elemanla tıp fakültesi hastanelerinde üretilen sağlık hizmetinden 3 kat daha çok sağlık hizmeti üretiyorum." Bu sözler mesleği avukatlık veya hesap uzmanlığı olan bir sağlık bakanına ait değildir. Ne desem? Demek ki bazı tıp profesörleri tıp fakültelerinde sağlık hizmeti dışında tıp eğitimi ve araştırma gibi fonksiyonların varlığını unutmuş olabilirler.

Uzmanlık eğitiminizi nerede tamamladınız, sizi gastroenterolojiye yönlendiren faktörler nelerdir?

Ege üniversitesi Tıp fakültesi 2. İç Hastalıkları Kürsüsü'nde uzmanlık eğitimi alırken kürsümüzde genç ve çok dinamik bir öğretim üyesi Doç. Dr. Namık Kemal Menteş vardı. İç hasta-

1971 İzmir Devlet Hastanesi Gastroenteroloji Kliniği

Arka sıra; Hanefi ÇAVUŞOĞLU, Yücel BATUR, Ömür AKÜZÜMCÜ,
Naci ÇALIŞ, Orhan AKSOY, Sadun KOŞAY,
Önde; N. Kemal MENTEŞ

1972 İzmir Devlet Hastanesi Gastroenteroloji Kliniği

Arka sıra; Yücel BATUR, Baykal TUNÇYÜREK,
M. Ali BÖLÜKOĞLU, Hanefi ÇAVUŞOĞLU,
Önde; Avni AKTUĞ, N. Kemal MENTEŞ, Sadun KOŞAY,
Ömür AKÜZÜMCÜ

1981 Gastroenteroloji Kliniği Bornova, İzmir

Arka sıra; İbrahim SEZER, Kadir BAHAR, Eren AKÇİÇEK,
Önde; Ahmet MUSOĞLU, Necla OSMANOĞLU, Hanefi ÇAVUŞOĞLU, Yücel BATUR, N. Kemal MENTEŞ, Avni AKTUĞ,
Tankut İLTER, Himmet KARACA, Şafak REKA

lıkları öğretim üyeleri, muhtemelen daha fazla hasta potansiyeline hitap etmek için yan dallara yönelmeyi hiç düşünmemişlerdi. İşte bu dönemde 1960 yılında, yani yarım yüzyıl önce Menteş hoca yalnız gastroenteroloji ile uğraşmayı kendisine prensip edinmişti. Bu nedenle 2. İç Hastalıkları Kürsüsü'nde amacına ulaşmanın zor olacağını düşünerek İzmir'in tek büyük devlet hastanesi olan Konak'taki hastaneye Gastro-

enteroloji servis şefi olarak tayinini yaptırmıştı. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Kliniği'nin çekirdeği burada atılmış, 13 yıl boyunca bu binada, dar bir alanda gelişmiş ve çok değerli ürünler vermiştir. 2. İç hastalıkları kürsüsü asistanı olarak 1966 yılında Menteş hocanın kliniğine rotasyona gittim. İzmir Devlet hastanesinin verebildiği çok kısıtlı bir alanda o günkü koşullarda gastroenterolojinin her türlü yöntemi-

nin uygulandığını gördüm. Görmekle kalmadım, aynı zamanda uygulama fırsatı buldum. Gastroenteroloji rotasyonum 6 ay sürdü. Daha sonra gastroenteroloji uzmanlığını tercih etmemde bunların rolü olduğu kesin.

1967 yılında İç hastalıkları uzmanı oldum. Yedek subaylığımı 2 yıl süre ile Konya Askeri Hastanede yaptım. Devamında 1969 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Kürsüsünde yan dal uzmanlığına başladım.

Bir şey gözden kaçmış olmasın. Uzmanlık eğitimine başladığım kliniği Gastroenteroloji Kürsüsü diye tanımladım. Ülkemizde ilk kez ve son kez 1960'lı yıllarda bir yan dala Ege üniversitesinde Kürsü statüsü (bugünkü Ana Bilim Dalı) verilmiştir. Tıp öğrencileri doğrudan gastroenteroloji stajına geliyorlardı. Yeni YÖK yasası ile bu statü ortadan kaldırıldı.

Uzman hekimlerin bilgi ve görgülerini artırmak için Amerika, Avrupa ya da Japonya gibi ileri ülkelere gitmesi gerekir mi? Bu gibi ülkelere gitmek ne gibi yararlar sağlar? Akademik yaşamı seçenler için yurt dışı tecrübesi şart mıdır?

Genç uzman hekimlerin bilgi ve görgülerini artırmak için Amerika, Avrupa ya da Japonya gibi ülkelerin önemli tıp merkezlerine gitmelerinde büyük yarar olduğu kanısındayım. Akademik yaşamı seçenler için de aynı kanıyı taşıyorum. Yeter ki genç uzman veya akademisyen gittiği ve çalıştığı merkezden ülkemize üstün bilgi ve becerileri ile dönsün.

Mevcut hükümet üniversitelerde tam gün çalışmayı esas alan yeni bir uygulamaya karar vermiştir. Tam günün başarılı olması için neler yapılmalıdır?

Üniversitelerde tam gün çalışma projesinin temel amacının ne olduğu sorusuna yanıt aramak gerekir. Sağlık Bakanı'mızın üniversite hastanelerine yönelik televizyon konuşmasına yukarıda değinmiştim. O konuşmasından ben sayın bakanımızın üniversite hastanelerinin temel fonksiyonunun sağlık hizmeti olduğu kanaatında olduğunu algıladım. Bu görevi üniversite hastaneleri eksiksiz yerine getirmelidir. Kendisini dinleyen geniş halk kitleleri kuşkusuz bu konuşmadan çok mutlu olmuşlardır. Nitekim yasa çıktığında görüldü ki üniversite hastanelerinde görev yapan akademik personelin devlet has-

Ayaktakiler; Tankut İLTER, Mehmet DİNÇER, Nadir YÖNETCİ, Ömer ÖZÜTEMİZ, Ömer TOPALAK, Ulus ŞANLI, Fulya GÜNŞAR, Ulus S. AKARCA, Ahmet AYDIN
Oturanlar; Yücel BATUR, Hanefi ÇAVUŞOĞLU, Ahmet MUSOĞLU, Necla OSMANOĞLU

tanelerinde görev yapan değerli meslektaşlarımızdan, fonksiyon yönünden hiçbir fark yokmuş gibi özlük hakları aynı tutulmuştur. Buna, yandaş diyebileceğimiz, üniversite rektörlerinin bile televizyonlarda itiraz ettiklerini izledik. Akademik yaşamımda yalnız bir yıl muayenehanem oldu. Bülent Ecevit hükümeti döneminde 1976 yılında zorunlu tam gün yasası çıkınca muayenehanemi kapattım. Öğretim üyelerinin tümü aynı statüde olunca kuşkusuz hastaların tanı ve tedavilerine yönelik yeterli vakit ayrılabiliyor. Klinik içi ve klinikler arası toplantılar, dergi saati ve benzeri faaliyetler hastalara, öğrencilere ve stajyerlere ayrılması gereken zaman diliminde değil de öğleden sonra yapılabildiğinden ve bu faaliyetlere tüm öğretim üyeleri katıldığından daha verimli olduğu kesindir. Uzun süreli yöneticilik yaşamımda öğretim üyelerinin tümünün tam gün çalıştığı dönem ile öğretim üyelerinin bir bölümünün kısmi statüde olduğu dönemi kıyaslama olanağını buldum. Belirtmiş olduğum bu nedenlerden benim, tam gün çalışma taraftarı olduğum, kısmi statüde çalışmanın tam karşısında olduğum anlamı çıkartılmamalı. Akademik personelin özlük haklarını iyileştirmeden yapılacak uygulama başarılı olamaz. Daha önceki tam gün çalışma döneminde bir gün akşam üzeri Menteş hocanın odasına gittim. Konuşmamız sırasında ben hocaya yukarıda belirttiğim kanaatıma uygun şekilde tam gün çalışmanın erdemlerinden (!) bahsettim. Akademisyenlerin, üç tür fonksiyolarını yerine getirmede daha verimli olduklarını belirttim ve bir ekleme yaptım: “Çok şükür devlet baba doyurucu bir maaş ve ek ödemeler veriyor” dedim. Menteş hoca bana “sen saf ve deneyimsizsin” dedi. “Seneye yeni bütçe kanunu ile bu ödeneklerin bir bölümünde artış yapılmayacak ve gelirler düşmüş olacak” dedi. Öyle oldu. Akademisyenler için tatmin edici, kalıcı ve emeklilik dönemini de kapsayacak bir özlük hakkı yasal düzenlemesi yapılması gereklidir.

Türkiye’de hala tıp fakültelerinde Genel Cerrahi kavramı geçerliliğini sürdürmektedir, Gastrointestinal Cerrahi hala yaşama geçmemiştir. Bu konuda düşünceleriniz nelerdir ve Türkiye’de yaklaşım nasıl olmalıdır?

Ülkemizde tıp fakültelerinde Genel Cerrahi kavramının gözden geçirilmesi gerektiği kanısındayım. Ege Üniversitesinde yıllarca önce Genel Cerrahi ABD bünyesinde proktoloji ünitesi kuruldu. Nitekim daha sonra başka üniversitelerde de Kolorektal cerrahi üniteleri kurulmuştur. Bu örnekleri göz

önünde bulundurarak ve tıptaki hızlı gelişmeleri dikkate alarak Gastrointestinal Cerrahiye uygun bir statü verilmelidir.

Türkiye’de son günlerde çok önemli bir kaos yaşanmaktadır. Genel cerrahlar ve genel dahiliyeciler bir yolunu bularak endoskopi yapmakta, enfeksiyon hastalıkları uzmanları da kronik hepatitle uğraşmaktadır. Bu konudaki kaosu ortadan kalkması için ne yapılmalıdır?

Bu kaosu geleceğinin sinyalleri çok önceden belirmişti. Prof. Dr. Namık Kemal Menteş’in 1985 yılında ölümünden sonra Gastroenteroloji BD başkanı olarak şunlara tanık oldum. 1960’lı yıllardan başlayarak endoskopiye önem vermiş olan üniversitemiz gastroenteroloji kliniği ekipman yönünden ciddi sıkıntılar çekerken hiç gerek olmamasına karşın genel cerrahide Proktoloji’ye kolonoskopi ünitesi kurulması girişiminde bulunulmuştur. Genel cerrahi ABD başkanı aynı zamanda rektör olduğundan bu girişim gerçekleşmiş fakat başarılı olamadığından daha sonra bu ekipman kliniğimize aktarılmıştır. Bunun gibi komşu ve kardeş üniversitenin genel cerrahi ABD başkanı ve kolorektal cerrahi ile uğraşan değerli bir meslektaşım randevü alarak kliniğimize geldiler ve ben-den kolorektal cerrahi ile uğraşan meslektaşına kliniğimizde kolonoskopi kursu vermemi istediler. Mensubu bulundukları üniversite hastanesi gastroenteroloji kliniğinin de benzer şekilde aparey yönünden sıkıntı içinde olduğunu biliyordum. Kolorektal cerrahi biriminin ihtiyaç duyduğu kolonoskopik incelemeleri gastroenteroloji kliniği’nin vaktinde yapıp yapmadığını sordum. O konuda herhangi bir şikayetlerinin olmadığını belirttiler. Bu nedenle ben isteklerini yerine getiremeyeceğimi bildirdim. Özet olarak özellikle kamu kuruluşlarında endoskopi ile ilgili görevleri yerine getiren fakat alet bakımından sürekli sıkıntı çeken gastroenteroloji klinikleri varken ekipman yatırımlarını gastroenteroloji dışında başka bir yere yapmanın hiçbir mantıklı yanı yoktur. Bunun dışında da başka branşlardan meslektaşların kliniğimizde kurs görme istekleri oldu, fakat bu istekler tarafımızdan geri çevrildi.

Bu nedenlerle; Türkiye’de bir gastroenteroloji bilim dalı başkanı olarak, sayıları o zaman 7-8’i geçmeyen gastroenteroloji bilim dalı başkanı değerli meslektaşlarıma mektup yazarak ilerde önemli sorun haline gelecek olan bu konuyu ilettim. Uyanık olmalarını, gastroenteroloji dışındaki branş mensuplarına endoskopi kapılarını kapalı tutmalarını rica ettim. Bu düşünce ve davranışım bir bencillik olarak algılanmamalıdır. Korkum, hiç bir kuralı ve sınırı olmayan ve daha sonra kimler tarafından

Hanefi ÇAVUŞOĞLU ve Eşi - Serhat BOR
(Hocamızın emeklilik töreninden)

verileceği denetlenemeyecek olan kurs sertifikalarının ve bu sertifika sahibi kişilerin halk sağlığı yönünden bazı istenmeyen sonuçlar doğuracağıydı. Nitekim hekimlik pratiğimizde bu türden üzücü örnekler sıkça rastlıyoruz. Benim o günkü uyarı ve ricalarımın dikkate alınmadığını üzülenek gördüm.

Bu duruma gelinmede başka faktörlerin de rolü vardır. Diyagnostik endoskopianın ağırlıklı olduğu ve genel olarak sınırlı sayıdaki üniversite gastroenteroloji kliniklerinde yıllardan beri yapılagelen endoskopik incelemelere 1980'li yıllarda kolonoskopik polipektomi, ERCP ve ES gibi terapötik endoskopi uygulamaları eklenince genel cerrahların iştahı kabarmıştır. O dönemde yeterince gastroenterolog yetiştiremediğimizden ve/veya il ve ilçe devlet hastanelerine gastroenterolog tayin edilmediğinden bu boşluğu önce genel cerrahlar ve daha sonra genel dahiliyeciler doldurmuşlardır. Daha sonraki yıllarda bu alan kasabalarda ve büyük kentlerde cazip getirisi olan bir alana dönüştü. Bundan sonra bu konuda ciddi yasal düzenlemeler yapılmalı ve halk sağlığına zarar verebilecek, yeterli eğitim almamış acemi uygulayıcılar denetimsiz kalmamalıdır.

İntaniyecilerin kronik hepatit ile uğraşmalarına gelince; şunu söylemek mümkün. Kronik hepatit, karaciğer sirozu ve komplikasyonları bir bütündür ve yıllardan beri bu sorunla gastroenterologlar uğraşmışlardır. Kronik hepatit tedavisinde interferon ve nükleot(z)itler kullanılmaya başlanınca, pahalı ve uzun süreli olan bu tedaviyi yapanların yurt içi ve yurt dışı kongrelerle sponsor aracılığı ile gitme olanakları doğunca, intaniyeciler de kronik hepatitin cazibesine kapıldılar. Üstelik onlar bu görevi yaparken gastroenterologların, karaciğer sirozu ve komplikasyonları ile uğraşırken, çektikleri sıkıntıyı çekmiyorlar.

Gastroenterolojinin hepatoloji, İBH, motilite, endosonografi, girişimsel ileri endoskopi gibi yan dallarının yeni uzmanlık alanı olarak açılım göstermesi konusunda düşünceleriniz nedir?

1960'lı yılların başında Prof. Dr. Kemal Mentüş bir ileri görüş sonucu olarak diğer iç hastalıkları öğretim üyelerinin "İç hastalıkları bir bütündür, ayrılamaz" dedikleri dönemde gastroenteroloji kliniğini kurmuştur. Bu durumu dikkate alarak gastroenterolojide adı geçen yan dalın da yan dalları olan sekişyonların statülerinin tartışılması gerekir. Tutucu olmayı tercih ederim.

Türkiye'de özellikle tıp fakültelerinde eğitim ve araştırmanın 21. yüzyıla yaraşır bir hale getirilmesi için önerileriniz nelerdir?

Bu konuda umutlu değilim. Sağlık bakanının üniversite hastanelerine devlet hastanesi gibi baktığı bir ülkede bu konuda umutlu olmak zordur. Gelişen olaylar tıp fakültelerinin çekiciliğini ortadan kaldırmıştır. Tıp fakültelerine giriş puanlarının seyrine bakmak yeterlidir. Altı yıllık tıp eğitimi, mecburi hizmet, (erkekse askerlik), TUS, olabilirse iç hastalıkları uzmanlık eğitimi, arkasından mecburi hizmet; gastroenteroloji yan dal uzmanlık eğitimi, arkasından (bir daha, bir daha) mecburi hizmet. Yaş eder yolun yarısı. Hayır yarısını da geçmiştir. Ciddi araştırma mı dediniz? Yine de tıp mensupları ülkemizin en fedakar ve çalışkan insanlarıdır. Gerçi haklarında birçok şeyler söylendi ama kimse "Doktorluk yan yatma mesleğidir" diyemedi.

Genç gastroenterologlara tavsiyeleriniz nelerdir?

Gastroenterolog olmak için uzun bir yol katetmek gerekir. Gastroenteroloji yorucu bir branştır, fakat bu mesleği icra ederken hekimi mutlu eden sonuçları vardır. Tekrar uzmanlık eğitimine başlasam yine gastroenterolojiyi seçerdim. Değerli meslektaşlarıma mesleklerini ve hastalarını sevmelerini öneririm.

Üniversitelerimizde yabancı bilim adamlarının hoca ve yönetici olarak %5-10 oranında yer almasına nasıl bakarsınız?

Sıcak bakarım. Oranı bir yana bırakalım. Eğer gerçekten bilime, tıp eğitimine ve çalışma disiplinimize ciddi katkıları olacak değerli insanlar getirilirse faydalı olur.

Prof. Dr. Hanefi Çavuşoğlu
Atatürk Cad. No. 366/1, D 11 Alsancak-İZMİR